

Hyvä vapaa-aika -kehittämisen- ja tutkimushanke 2013–2017

Tutkimussuunnitelma, jota on päivitetty syyslukukauden 2013 jälkeen (sivulta 8 alkaen).

Taustaa

Helsingin kaupunginvaltuusto on myöntänyt *Hyvä vapaa-aika* -kehittämisen- ja tutkimushankkeelle rahoituksen vuosille 2013–2017. Hanke toteutetaan Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen, opetusviraston ja tietokeskuksen yhteistyönä. Hankkeen viisi varsinaista työntekijää – projektipäällikkö, tutkija sekä kolme nuoriso-ohjaajaa – työskentelevät nuorisoasiainkeskuksessa.

Hyvä vapaa-aika -hankkeen tavoitteena on saada tietoa siitä, miten mielekäs vapaa-ajanvietto ja harrastukset vaikuttavat nuoren hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin, koulumenestykseen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen. Hankkeessa kehitetään ja tutkitaan nuorisotyön vaikuttavuutta tukemalla yläkoululaisten harrastusmahdollisuuksia. Tuki tarkoittaa sekä taloudellista tukea että monipuolista vapaa-ajan toimintaa yhdessä tutun nuoriso-ohjaajan kanssa.

Opetusvirasto seuroi eri puolilta Helsinkiä viisi yläkoulua, joissa koulujen rehtorit valitsivat 12 luokkaa hankkeeseen: ohjatun toiminnan kohteiksi kuusi luokkaa ja näille kuusi vertailuluokkaa, jotka osallistuvat vain tutkimukseen. Kaikkien luokkien oppilaat aloittivat seitsemännen luokan syksyllä 2013. Kohdeluokilla on oma nuoriso-ohjaaja – kolmella ohjaajalla kaksi luokkaa kullakin. Sekä vertailu- että kohdeluokkien oppilaita tutkitaan yläkoulun päättymisen jälkeiseen syksyyn saakka.

Yhtenä tavoitteena *Hyvä vapaa-aika* -hankkeessa on se, että kaikki nuoret löytävät itselleen kiinnostavan harrastuksen. Yhteisen toiminnan aikana he tutustuvat oman luokkansa oppilaisiin paremmin myös vapaa-ajallaan. **Tutkimushypoteesina** on se, että päivittäinen koulunkäynti helpottuu, kun luokka koostuu tutuista oppilaista, jopa ystävistä. Kun kiusaaminen ja poissaolot vähenevät, hyviä kouluarvosanojakin on helpompi saavuttaa. Näin vapaa-ajan harrastukset hyödyttävät myös koulunkäyntiä ja vahvistavat toiselle asteelle siirtymistä. Harrastukset myös avartavat maailmankuvaa ja kasvattavat nuorten sosiaalisia suhteita. Nuori voi niin ikään saada itselleen mielekkästä toiminnasta – joko aikuisten ohjaamasta tai omaehtoisesta, luovasta vapaa-ajanvietosta – ponnahduslaudan tulevaan ammattiinsa.

Tutkimusosio on käynnistynyt heinäkuussa 2013. Lukuvuoden aluksi kaikissa hankkeen kouluissa tiedotettiin tutkimuksesta ja ohjaajien toiminnasta sekä vanhemmille, opettajille että oppilaille. Koulujen lisäksi tutustuttiin alueiden nuorisotaloihin ja tiedotettiin myös niiden työntekijöille hankkeen tavoitteista.

Varsinainen **tutkimusaineiston keruu** aloitettiin syyskuussa. Aluksi kouluissa kartoitettiin yläkouluikäisten omia käsityksiä ja kokemuksia vapaa-ajastaan internet-kyselyllä, jossa

niin ikään kysyttiin, minkälaisia järjestettyjä harrastuksia he haluaisivat kokeilla. Nuorisohjaajat toteuttivat näitä nuorten yhteisiä toiveita ja tekivät lisäksi tarkennettuja kyselyjä siitä, mitä yksittäiset nuoret haluavat ensimmäiseksi kokeilla.

Tutkimustehtävä

Hyvä vapaa-aika -kehittämisen ja tutkimushankkeen tavoitteena on arvioida ja kehittää nuorten hyväksi tehtävän työn vaikuttavuutta. Hanke tuottaa eri hallinnonalojen yhteistyöllä sekä tutkimus- ja kehittämistyössä saatujen tulosten perusteella malleja, jotka tehostavat ja tukevat nuorten vapaa-aikaan ja harrastamiseen liittyviä valintoja. Hyvillä vapaa-ajan valinnoilla ehkäistään ongelmia ja vahvistetaan nuorten sosiaalisia taitoja sekä hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä voimavaroja.

Kehittämisen ja tutkimustyö nivoutuvat toisiinsa, kun hankkeen varsinaiset työntekijät toimivat kiinteässä yhteistyössä koko hankkeen ajan. Niin ikään nuoret itse vaikuttavat hankkeen kulkuun ja tuloksiin olemalla jatkuvassa vuorovaikutuksessa hankkeen työntekijöiden kanssa. Myös oppilaiden vanhempia, luokanopettajia ja koulujen rehtoreita kuullaan hankkeen kuluessa säännöllisesti. Tutkimus- ja kehittämistyötä tehdään siis jatkuvassa dialogissa hankkeen kaikkien osapuolien kesken. Hyödyntäessään erilaisista taustaorientaatioista lähteviä näkökulmia, tulkintoja ja ideoita – eli niin sanottua kansatutkijuuden ideaa – hankkeen tutkimus- ja kehittämistyö on aidosti monihallinnollista ja monialaista.

Kehitys- ja tutkimustyön tulokset lisäävät ymmärrystä siitä, miten mielekäs ja terveyttä edistävä harrastustoiminta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti nuoren elämänlaatuun hänen arjessaan ja vapaa-ajallaan – niin nuoren koulumenestykseen ja toisen asteen koulutukseen hakeutumiseen kuin sosiaalisiin suhteisiin. Hankkeen tutkimusosio tuottaa arvokasta uutta tietoa siitä, miten nuoret ymmärtävät harrastusten ja vapaa-ajan merkitykset sekä siitä, miten nuoret puhuvat omasta elämästään ja valinnoistaan. Hankkeen tavoitteisiin päästään vain nuorten omaa ääntä kuuntelemalla. Tämä lisää tietoa myös siitä, miten nuoria ylipäättään tulee kuulla.

Lähtökohtana tutkimukselle on ajatus siitä, että hyvinvointi tuottaa hyvää elämää. Nuorten hyvinvointi koostuu muustakin kuin aikuisten määrittelemien pahoinvoinnin indikaattorien vastakohdista. Hankkeen painopiste on (perus)nuorisotyössä ja ennaltaehkäisyssä, ei korjaavissa toimenpiteissä. Vaikka opetusviraston hankkeeseen valikoimat koulut sijaitsevat positiivista erityiskohtelua saavilla alueilla, tutkimuksessa toiminnan kohde edustaa kaikkia ”tavallisia” nuoria. Siksi hankkeessa kehitettävät toimintamallit soveltuvat laajemminkin nuorisotyön käyttöön.

Nuorten elämään vaikutetaan tarjoamalla mahdollisuudet heille itselleen uuteen ja mieluisaan vapaa-ajan tekemiseen. Hankkeen kohteena ovat kaikki nuoret, eli myös ne, jotka eivät itse oma-aloitteisesti tule aikuisohjattujen palveluiden piiriin. Tutkimuksessa kartoitetaan nuorten omia käsityksiä hyvää elämää tuottavasta vapaa-ajasta sekä

nimenomaan niitä nuorten vapaa-ajan viettoon liittyviä valintoja, joilla ehkäistään korjaavien toimien tarve. Nuorten omien vastausten lisäksi toiminnan vaikuttavuutta arvioidaan erilaisten määrällisten aineistojen avulla, kuten vertaamalla oppilaiden kouluarvosanoja ja poissaolotuntien määriä sekä mahdollisia muutoksia erityisopetusta saavien nuorten määrissä (vertailut sekä kohde- ja vertailuluokkien kesken että hankkeen alussa ja lopussa).

Tutkimuksessa käytetään eri lähteistä monin eri tavoin karttuvia aineistoja, jotta nuorten itsensä määrittämästä hyvästä vapaa-ajasta saataisiin mahdollisimman monivivahteinen kuva. Nuoriin usein liittyvien uhkakuvien ja niiden syiden sijaan tässä tutkimuksessa pyritään jäljittämään nuorisokulttuurien tavallisuutta ja moniulotteisuutta, kun tutkimuksen aineistojen kautta kuunnellaan nuorten omia kokemuksia omasta arjestaan ja omasta vapaa-ajastaan. Olemassa olevien tilastojen ja oppilaille tehtävien kyselyiden ohella tutkimuksessa siis hyödynnetään laadullista, etnografista tutkimusotetta, joka pyrkii näkemään ja nostamaan esiin myös tutkittavien elämän tavanomaisuuksia.

Katseen suunta on toinen kuin nuoria ylhäältä alaspäin katsovassa näkökulmassa, joka usein keskittyy vain yhteen, kasvattajia ja muita aikuisia huolestuttavaan asiaan. Nuoria itseään kuulemalla voidaan saavuttaa jotain heille omaa ja heidän kulttuureissaan arvokasta, toisin kuin esimerkiksi pelkästään tilastoihin perustuvilla normaalijakaumilla ja tyypittelyillä. Tilastoista muodostettu ”normaali nuori” on keinotekoinen konstruktio, joka tekemällä tehtynä keskiarvona ei edusta minkään todellisen nuorisojoukon ainoatakaan yksittäistä jäsentä.

Tutkimuksen kohde ja tutkimusaineistot

Tutkimuksessa painotetaan nuorten omaa ääntä jo olemassa olevien ja hankkeen aikana kerättävien tilasto- ja rekisteriaineistojen lisäksi. Opetusvirasto on valinnut niin sanotuilta positiivisen erityiskohtelun alueilta hankkeeseen viisi koulua, joista hankkeeseen otettiin yhteensä 12 yläluokkaa. Näistä puolet on hankkeen varsinaisia kohdeluokkia ja loput kuusi ovat vertailuluokkia. Kohdeluokkien nuorten hyvinvointia ja koulumenestystä on tarkoitus verrata projektin ajan oman koulun saman ikäryhmän nuoriin eli rinnakkaisluokkalaisiin.

Hankkeeseen palkatut kolme nuoriso-ohjaajaa työskentelevät kukin oman alueensa koulujen oppilaiden kanssa koko hankkeen keston ajan. Nuoren oman elämän valintoihin liittyvän ohjauksen lisäksi kohdeluokkien nuoria tuetaan harrastamisessa myös taloudellisesti. Harrastustoimintaa ohjataan pääosin kouluajan ulkopuolella.

Samat nuoret ovat hankkeessa mukana seitsemännen luokan alusta peruskoulun päättymisen jälkeisen syksyn loppuun asti. Koko hankkeen ajan toimintaa suunnitellaan ja kehitetään yhdessä heidän kanssaan ja nuorten toiveiden mukaisesti. Seitsemännen luokan alusta alkaen kaikki oppilaat, myös verrokkiluokissa, vastaavat vuosittain nettikyselyyn (Webropol), jolla kartoitetaan jokaisen nuoren nykyiset harrastukset ja

vapaa-ajan viettoon liittyvät toiveet. Kysely uusitaan sekä syys- että kevätlukukausien alussa, jotta saadaan tietoa nuorten suosimista kesä- ja talviharrastuksista. Kohdeluokan nuorille tarjotaan mahdollisuus osallistua toimintoihin, jotka vastausten perusteella ovat heille itselleen uusia ja mieluisia.

Yläkoululaisten odotuksia, toiveita ja kokemuksia selvitetään nettikyselyn lisäksi henkilökohtaisin haastatteluin. Niin ikään nuorten harrastustoimintojen havainnointeja käytetään tutkimusaineistojen kartuttamiseen. Nuoret tuottavat omaan vapaa-aikaansa liittyvää tutkimusaineistoa myös itse ns. temaattisen kirjoittamisen avulla eli ainekirjoituksina oppitunneilla. Haastatteluiden yhteydessä nuoret mm. piirtävät karttoja heille mieluisista paikoista ja esittävät graafisesti esim. luokan ja koulun ystävyysverkostoja. Autobiografisena aineistona käytetään myös valokuvia ja blogikirjoituksia, joita nuoret tuottavat hankkeen omille nettisivuille. Nuoret toimivat kanssatutkijoina myös toiminnallisissa tutkijapajoissa, joita hanke järjestää yhdessä koulujen kanssa. Ensimmäiset tutkijapajat ovat toukokuussa 2014 Fallkullan kotieläintilalla. Ohjaajien kokemuksistaan pitämät kenttätyöpäiväkirjat ovat myös osa autobiografista tutkimusaineistoa.

Monilla eri menetelmillä muodostuvan tutkimusaineiston keräämiseen osallistuvat nuorten lisäksi siis kaikki hankkeen työntekijät. Laadullisten tutkimusaineistojen, kuten haastatteluiden ja havainnointien kirjaamisten, lisäksi hankkeessa kerätään uutta ja käytetään jo olemassa olevaa määrällistä tietoa niin oppilaista itsestään (mm. Primus-järjestelmästä saatavat listaukset poissaolojen määrästä ja kouluarvosanoista) kuin ikäkaudesta ja sukupolveista sekä kohdekoulujen postinumeroalueiden asukkaista keskimäärin (mm. tietokeskuksen aineistot, kuten alueprofiilit koulutus- ja tulotasosta sekä alueita koskevat ennusteet).

Tutkimusosion alkutavoitteena oli kartoittaa yläkouluikäisten omia toiveita ja kokemuksia hyvästä vapaa-ajasta sekä kysyä, minkälaisia järjestettyjä harrastuksia he haluaisivat aloittaa tai kokeilla. Hankkeen aikana näiden toiveiden toteutumista ja nuorten kokemuksia tuetuista harrastuksista seurataan tiiviisti. Koko hankkeen päämääränä on tehostaa peruskouluikäisten vapaa-aikaan liittyviä valinnanmahdollisuuksia ja näin parantaa heidän hyvinvointiaan ja avata uusia näkymiä myös nuorten peruskoulun jälkeisiin valintoihin niin koulutuksessa kuin sosiaalisissa suhteissa ja muussa vapaa-ajassakin. Toiveena on, että jokaiselle nuorelle löytyy niin sanottu oma juttu, joka innostaa ja tuo iloa elämään.

Tutkimusmenetelmät

Kuten edellä ilmeni, hankkeen tutkimusaihetta – nuorten vapaa-aikaan liittyviä kokemuksia, toiveita ja vaikutuksia – lähestytään moniaineistollisesti tai monimenetelmällisesti eli ns. triangulaatiometodin avulla (ks. esim. Denzin 1970/1978; Cohen & Manion 1994; Fontana & Frey 1994; Greene 1994; Janesick 1994). Menetelmä on tarkoituksenmukainen: joistain asioista ja aihepiireistä on helpompaa saada tietoa yhdellä

menetelmällä tai yhden aineiston kautta, joistain toisista asioista taas toisenlaisilla metodeilla. Tutkimuksen edetessä eri tutkimusmenetelmistä painottuvat kulloisessakin vaiheessa tai kulloisenkin kysymyksen kohdalla tarkoituksenmukaisimmat. *Hyvä vapaa-aika* -hankkeessa triangulaatio toteutuu paitsi erilaisten aineistojen myös eri aineistonkerääjien eli haastattelijoiden ja havainnoijien ansiosta, koska hankkeen nuoriso-ohjaajat, projektipäällikkö ja tutkija ovat tiiviissä yhteistyössä, myös kentällä nuorten parissa. Nuorilla itselläänkin on koko tutkimuksen ajan aktiivinen ja toiminnan kehittämiseen osallistuva rooli.

Tutkimusvaiheen alkukartoituksessa painotetaan nuorten hyvään vapaa-aikaan liittyviin toiveisiin ja aiempiin kokemuksiin soveltuvia haastattelu- ja kyselymenetelmiä. Hankkeen edetessä lisätään kysely- ja haastattelumenetelmien tueksi muita nuorten käsitysten ja kokemusten tutkimiseen soveltuvia menetelmiä, kuten havainnointia. Hankkeen loppupuolella painotetaan yhä enemmän oppilaisiin kohdennettujen vapaa-ajan toimintojen vaikutusten arviointiin soveltuvia menetelmiä, kuten erilaisten mittareiden käyttöä, eli hyvinvointia mittaavien indikaattoreiden vertailua. Varsinkin alkua- ja loppuvaiheessa erilaisten jo olemassa olevien tilastojen ja rekistereiden käyttö ja kohdeluokkien nuorten tilanteiden vertailu näihin tukee sen selvittämistä, miten hankkeen toimenpiteet ovat vaikuttaneet nuorten elämänlaatuun kokonaisvaltaisesti. Sen sijaan saman koulun kohde- ja vertailuluokkien alkuasetelmat ovat niin erilaiset, ettei niiden vertailu keskenään liene tutkimuksen kannalta relevanttia (ks. myöhemmin).

Triangulaatiometodi tukee tutkimuksen eettisiä vaatimuksia, koska eri kysymyksiin on mahdollista valita erilaisia aineistonkeruumenetelmiä. Hankkeeseen ja siinä tuettuihin eri harrastuksiin osallistuminen on nuorille täysin vapaaehtoista. Lapsia ja nuoria tutkittaessa tulee myös erityisesti muistaa kaiken tutkimuksen tärkein eettinen sääntö eli se, ettei tutkimuskohdetta, eli tässä tapauksessa koulujen oppilaita, mitenkään vahingoiteta. Oppilaiden omaan aikaan ja oman perheen harrastusmahdollisuuksiin antamaa tukea koskevien kysymysten ja aineiston hankintatilanteiden tulee olla hienotunteisia.

Internet-kyselylomake lienee nuorten omista lähtökohdista tarkasteltuna kaikkein turvallisimmin areena henkilökohtaisille ja jopa arkaluontoisille, esim. perheen ja nuoren omien vapaa-ajan toiveiden ristiriitaisuuksia koskeville pohdinnoille. Koululuokassa yhtä aikaa kirjoitetut vastaukset (kuten ainekirjoitukset) ja ryhmähaastattelut kertovat ennen kaikkea jotain yleistä nuoria ympäröivästä empiriasta, nuorten yhdessä hyväksymistä ja nuorisokulttuureissa jo perinteisiksi muodostuneista vapaa-ajanvietto tavoista. Yksilöhaastattelussa tutkijan, projektipäällikön ja erityisesti oman nuoriso-ohjaajan kanssa nuoren saattaa olla mahdollista saavuttaa luottamuksellinen suhde haastattelijaan, ja haastattelija voi johdattaa häntä pohtimaan harrastusten ja vapaa-ajan merkityksiä syvemmin. Kohdeluokan oma nuoriso-ohjaaja tulee oppilaille tutuksi ja luotettavaksi kodin ulkopuoliseksi aikuissuhteeksi. Jaksomuotoisessa perusopetuksessa, jossa nuoren opetusryhmät ja opettajat vaihtuvat muutaman viikon välein, ohjaaja saattaa olla ainoa kodinulkopuolinen aikuinen, jota nuori tapaa säännöllisesti koko vuoden.

Tutkimuksen kulku

Hankkeen tutustumisvaiheessa nuoriso-ohjaajat kartoittavat nuorten kokemuksia ja käsityksiä vapaa-ajan toiminnasta ja eri harrastuslajeista, jotka ovat nuorille itselleen uusia ja mieleisiä. Nuorten haastatteluiden lisäksi lomakkeen kysymysten perustana käytetään Helsingin kaupungin tietokeskuksen, nuorisoasiainkeskuksen ja opetusviraston yhteistyönä toteutettua tutkimusta *Nuoret Helsingissä 2011* (Keskinen & Nyholm 2012), jonka esitutkimuksen *Hyvä vapaa-aika* -hankkeen tutkija teki tietokeskuksessa työskennellessään.

Hyvä vapaa-aika -hankkeessa internet-kysely suunnataan sekä kohde- että vertailuluokille. Nettikyselyyn on tarkoitus saada vastaajiksi myös ne kohdeluokan oppilaat, jotka eivät osallistu heille nyt tarjottuihin, ohjattuihin vapaa-ajantoimintoihin. Kysely on samanlainen kaikille oppilaille. Aakkosjärjestyksessä listattuja harrastusvaihtoehtojen esimerkilajeja lomakkeella on yhteensä 133, vaihtoehtojen ”en harrasta mitään” ja ”jotain muuta, mitä?” lisäksi.

Tutkija osallistuu joillekin nuoriso-ohjaajien vetämille harrastuskerroille ja havainnoi nuoria toiminnan aikana. Nuorten tunnelmia heti harrastusten jälkeen on tarkoitus kysyä suullisissa haastatteluissa. Tutkijan lisäksi ohjaajat kartoittavat nuorten mielipiteitä ja tunteita uusien harrastusten yhteydessä heti tuoreeltaan. Suullisia haastatteluja tehdään erityisesti nuorille, jotka edustavat kohdeluokan ääripäitä, eli esim. sekä tarjotuista harrastuksista kieltäytyviä että niihin erittäin innokkaasti osallistuvia. Niin ikään on tarkoitus haastatella sekä kohde- että vertailuluokkien nuoria, jotka ovat paljon poissa koulusta tai toisaalta lähes joka koulutunnilla. Samoin erittäin hyviä kouluarvosanoja saavat oppilaat kuten myös huonommin koulutyössä menestyvät voidaan haastatella.

Tutkimuskysymyksiä

Tutkimuskysymykset kytketään osaksi nuorisoasiainkeskuksen ja tietokeskuksen hyvinvointi-indikaattorityötä ja hyvinvointikertomuksen tietosisältöjä. Hyvinvoinnin mittareita kehitetään nuorisolähtöisesti: lisääntyvä hyvinvointi tuottaa nuorten omastakin mielestä parempaa elämänlaatua ja tekee hyvän olon tunteet olennaiseksi osaksi omaa elämää ja tulevaisuuden suunnitelmia. Olennaisia indikaattoreita ovat sellaiset, jotka osoittavat nuorten ihmissuhteiden laadun ja yhteenkuuluvuuden tunteen sekä itsensä toteuttamisen mahdollisuuksien parantuneen. Toimenpiteiden ansiosta nuorten usko oman elämänsä hallintaan niin tässä ja nyt kuin tulevaisuudessakin vahvistuu. (Vrt. Nussbaum 2011; Stiglitz & al. 2010.)

Tutkimuksessa käytetään myös ns. aikuislähtöisiä hyvinvointi-indikaattoreita. Näihin kuuluu esimerkiksi se, vähenevätkö oppilaiden poissaolot ja nousevatko arvosanat. Keskeinen aikuislähtöinen mittari on myös se, mitä nuoret ovat suunnitelleet tekevänsä peruskoulun jälkeen, eli selkiytyvätkö heidän ajatuksensa hankkeen ansiosta. Hankkeen

päätyessä on jo tiedossa, miten nuoret ovat toiselle asteelle hakeutuneet ja päässeet opiskelemaan. Hankesuunnitelman mukaiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa nuorten harrastusmahdollisuuksiin?
2. Miten hyvin nuoret tietävät harrastusmahdollisuuksista?
3. Miten vapaa-ajan ja harrastamisen tuki vaikuttaa nuoren elämäntapoihin, koulunkäyntiin ja jatko-opiskelusuunnitelmiin?
4. Miten nuoren vapaa-ajan tukeminen vaikuttaa perheisiin / nuoren ja hänen vanhempiansa välisiin suhteisiin?
5. Miten moniammatillisuus / moniammatillinen tuki parantaa palveluohjausta ja -tietoisuutta?

Tutkimuksessa kysytään myös, miten aikuisohjattu toiminta sopii nuorisokulttuureihin¹, eli miten aikuisten organisoimaa toimintaa arvotetaan omatoimiseen vapaa-ajanviettoon verrattuna. Miten nuorisokulttuureissa nähdään informaaliset tilat ja ajat (ikäkauden oman perinteen siirtyminen, omaehtoinen tekeminen ja uuden kehittäminen, täysin vapaa uutta luova aika) verrattuna säännöllisiin ja kurinalaisiin, jopa kilpailullisiin harrastuksiin? Miten nuoret itse näkevät ja sanallistavat, eli millaisia merkityksiä he antavat, aikuisia usein huolestuttaville ajankäyttötavoille kuten kauppakeskuksissa oleilulle tai runsaalle netinkäytölle? Miten nuoret suhtautuvat itsensä ikäisten päihteidenkäyttöön? Miten sukupuoli vaikuttaa harrastusten valintaan, niihin sitoutumiseen tai luopumiseen syihin? Oman luokan ystävyys-suhteiden lisäksi selvitetään myös mahdolliset seurustelusuhteet, niin ikään suhteet muihin kuin oman luokan oppilaisiin, ja niiden vaikutukset vapaa-ajan valintoihin. Koettu terveys ja esimerkiksi se, syökö nuori koulua ennen aamupalaa ja koulun tarjoaman lounaan, ovat niin ikään tutkimuksessa vertailtavia asioita, kuten myös päivällinen tai illallinen säännöllisesti yhdessä perheen kanssa hyvinvointia mittaavana indikaattorina. Kiinnostavaa on myös selvittää, millaisia vastauksia näihin edellä mainittuihin kysymyksiin nuorilta saadaan hankkeen edetessä, eri vuosina.

Eri havaintojen ja kokemusten jakamiseksi hankkeessa järjestetään säännöllisiä yhteistapaamisia kaikkien koulujen rehtoreille, luokanvalvojille ja nuorisohjaajille. Luokanohjaajilta kysytään, millaista oppilaiden hallinta on opettajan näkökulmasta niin kohde- kuin vertailuluokallakin: muuttuuko luokan dynamiikkaa hankkeen aikana, näkykö oppilaiden kesken kiusaamista tai toisaalta vastavuoroista tukemista, millaisia luokan opetustilanteet ja kurinpito ovat?

Tutkimuksen tulokset

Hankkeen tutkimusosion etenemisestä ja tuloksista tiedotetaan hankkeen kuluessa ja erityisesti lopullisessa tutkimusraportissa keväällä 2017. Ideaalitapauksessa

---

¹ Nuorisokulttuureista puhuttaessa viitataan nuorten keskenään omissa ryhmissään luomiin käytäntöihin ja merkityksiin.

tutkimuskysymysten vastauksista ja muista aineistoista selviää, miten hankkeen aikana nuorten onnellisuus ja koettu terveys nousevat; koulussa viihtyminen ja oppiaineissa menestyminen paranevat; ystävyys-suhteet syvenevät ja lisääntyvät; suhteet perheeseen paranevat, ja jokaiselle nuorelle löytyy elämäniloa tuottava *oma juttu*. Tämä kaikki vaikuttaa nuoren toisen asteen valintoihin eli lukio- tai ammatilliseen koulutukseen pyrkimiseen. Hankkeen päättyessä jokaisen nuoren koulutustoi-veiden toteutuminen on selvillä. Näin hanke tarjoaa näkökulmia myös muun muassa nuorisotakuun ympärillä käytyyn keskusteluun.

Hankkeessa toteutuu myös valtioneuvoston vuosille 2012–2015 asettamia lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman strategisia tavoitteita (opetus- ja kulttuuriministeriö 2012):

- Lapset ja nuoret voivat osallistua tasavertaisesti kulttuuri- ja liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan.
- Tyttöillä ja pojilla on tasa-arvoiset oikeudet ja mahdollisuudet.
- Kaikilla lapsilla ja nuorilla on lähtökohdistaan riippumatta mahdollisuus saada korkeatasoinen koulutus.
- Ennaltaehkäisevillä toimilla ylläpidetään lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä.
- Lasten, nuorten ja perheiden asioita hoidetaan osaavasti ja hyvässä yhteistyössä.
- Yhdenvertaisuus toteutuu.

Hyvä vapaa-aika -kehittämis- ja tutkimushanke päättyy 30.6.2017.

+ Havainnot tutkimusaineistosta syyslukukauden 2013 perusteella

Vaikka hankkeeseen osallistuminen on oppilaille vapaaehtoista ja tapahtuu pääosin vapaa-ajalla, vaati opetusvirasto jokaisen oppilaan huoltajalta kirjallisen suostumuksen osallistumisesta hankkeen toimintoihin ja tutkimukseen. Tämä rajoitti tutkimuksen kohdejoukkoa: varsinkin vertailulukalaisilta palautui lupalappuja huomattavan vähän. Nuorten ei myöskään odoteta sitoutuvan hankkeeseen koko sen keston ajaksi, vaan he voivat osallistua toimintoihin omien (aika)resurssiensa mukaan esim. eri lukukausien aikana vaihtelevasti. Ensimmäiseen kyselyyn osallistui yhteensä 154 nuorta, joista 89 on hankkeen kohdeluokan nuoria ja loput 65 vertailuluokilta.

Vastausten perusteella ilmeni, että tutkimusasetelmassa ei toteudu keskenään mahdollisimman samankaltaisten koululuokkien vertailu. Esimerkiksi saman koulun kohde- ja vertailuluokissa oppilaiden kotikieli- ja sukupuolijakaumat ovat keskenään hyvin erilaisia. Sen sijaan eri koulujen vertailuluokat, kuten myös kohdeluokat, muistuttavat toisiaan enemmän kuin saman koulun vertailu- ja kohdeluokka toisiaan.

Hyvä vapaa-aika -hankkeen kohdeluokkien oppilaista muun kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisiä on puolet (49,44 %), kun kaikista Helsingin yläkouluikäisistä noin 15

prosenttia on muunkielisiä. Hankkeessa puhutaan suomen lisäksi 26 muuta kieltä, joista yksikään ei ole ruotsi tai saame. Ilmeisen maahanmuuttotaustaisuuden lisäksi eri koulujen kohdeluokat ovat sukupuolijakaumaltaan poikavaltaisia (61 % poikia). Kohde- ja vertailuluokkien yhteismitattomuuden vuoksi kohdeluokkien nuorten hyvinvointia ja koulumenestystä verrataan varsinaisten oman koulun vertailuluokkalaisten lisäksi myös laajemmin saman ikäluokan oppilaisiin (esim. tietokeskuksen kautta saatavat aineistot, Kouluterveyskysely).

Kaikista tutkimushankkeen nuorista lähes joka viides ja kohdeluokkien oppilaistakin 16 prosenttia asuu säännöllisesti kahdessa eri kodissa, mikä vaikuttaa vapaa-aikana niin ystävyssuhteisiin kuin ohjattuihin harrastuksiin liikkumiseenkin. Joka viides vertailuluokkalainen on perheensä/perheittensä ainoa lapsi, mutta kohdeluokkalaisista 90 prosentilla on vähintään yksi sisko tai veli, huomattavan monella heistä on useita sisarusia. Suurissa perheissä yksittäisen lapsen harrastusmenoihin käytettävissä olevat ajalliset ja taloudelliset resurssit ovat tietenkin vähäisemmät kuin kahden aikuisen taloudessa asuvilla ainokaisilla. Raha onkin kyselyn mukaan suurin yksittäinen syy olla harrastamatta: kohdeluokkalaisista 12 prosenttia ja vertailuluokkalaisista 9 prosenttia vastasi, ettei ole voinut harrastaa jotain, koska ei ole ollut rahaa.

Nyt seitsemännellä luokalla kohdeluokkalaisista joka viides suunnittelee jatkavansa peruskoulusta ammattikouluun, vertailuluokkalaisista kahdeksan prosenttia. Molemmista ryhmistä puolet ajattelee jatkavansa peruskoulun jälkeen lukioon. Oppilaiden asuinalueisiin ja muihin taustatietoihin liittyvien aiempien tutkimusten valossa näin suuri osa ikäluokasta ei jatka lukioon. Niin ikään tutkimusaineistoina käytettävien kouluarvosanojen tämän hetkisten keskiarvojen perusteella useat oppilaat tarvitsevat vielä tukea saavuttaakseen tämän päämäärän. Hankkeen päättyessä koululaisten toiselle asteelle sijoittumisen perusteella voidaan mitata hankkeen vaikuttavuutta.

Kohdeluokkalaiset viihtyvät koulussa hieman paremmin kuin vertailuluokkalaiset, joista kyselyn mukaan *mielellään* koulun alueelle vapaa-ajallaan ei tulisi kukaan (0 %), vaikka siellä järjestettäisiin kiinnostavaa toimintaa. Yli puolet kaikista vastaajista kuitenkin tulisi/jäisi koulun alueelle vapaa-ajallaankin, jos siellä järjestettäisiin joitain kiinnostavaa. Kohdeluokkalaisista koulussa vapaa-ajallaan olisi 22 prosenttia jopa *mielellään*. Kohdeluokkalaiset myös kaipaavat ohjattua tekemistä sekä nykyistä enemmän että enemmän kuin vertailuluokkalaiset. Vertailuluokkalaisten (65 vastaajaa) kohdeluokkalaisia (89 vastaajaa) vähäisempi määrä vaikuttaa tuloksiin ja yksittäisten oppilaiden mielipiteet korostuvat näin pienissä aineistoissa.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että hankkeen kohteiksi kouluissa valitut oppilaat hyötyvät heille nyt järjestetystä toiminnasta ja pitävät sitä mielekkäänä. Tutkimus- ja kehittämistyön kannalta heidän asiantuntemustaan ja kokemuksiaan tullaan kuulemaan mm. järjestämällä tutkijapajoja, joissa he saavat kertoa, miten nuorten vapaa-aikaan liittyviä tutkimusaineistoja tulisi kartuttaa ja käsitellä.

Tutkimuksessa tulevat painottumaan nuorten osallisuuden ja osallistumisen lisäksi sukupuolen- ja monikulttuurisuus-tutkimuksen näkökulmat, ja perheiden taloudellisen aseman lisäksi kulttuuritaustan merkitys nuorten vapaa-ajan harrastamiselle onkin kiinnostava tutkimuskohde. *Hyvä vapaa-aika* -hankkeen ensimmäisen toimintavuoden tutkimustulosten perusteella on kiinnostavaa ja mahdollista vertailla esimerkiksi perheiden ja nuorten käsityksiä ja kokemuksia siitä, miten tyttöjä ja poikia kannustetaan erilaisiin vapaa-ajan taide- ja urheiluharrastuksiin. Niin ikään tutkimuskysymyksissä on nostettu esiin nuorten yleistävä vuoroasuminen kahdessa eri kodissa, minkä vaikutuksista perheiden ja nuorten arkeen on toistaiseksi vasta vähän tutkittua tietoa.

Lähteet:

Cohen, Louis & Lawrence Manion 1994: *Research Methods in Education*. 4th ed. London: Routledge.

Denzin, Norman K. 1970: *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. New York: McGraw-Hill / Chicago: Aldine / Englewood Cliffs: Prentice Hall (2nd ed. 1978, 3rd ed. 1989).

Fontana, Andrea & James H. Frey 1994: Interviewing: The Art of Science. – Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (eds.): *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Greene, Jennifer C. 1994: Qualitative Evaluation Program: Practice and Promise – Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (eds.): *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Janesick, Valerie J. 1994: The Dance of Qualitative Research Design: Metaphor, Methodolatry, and Meaning. – Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Keskinen, Vesa & Anna Sofia Nyholm 2012: Nuoret Helsingissä 2011. *Vapaalla, koulussa, vaikuttamassa*. Tutkimuksia 2012:3. Helsingin kaupunki: tietokeskus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012: *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. Helsinki: opetus- ja kulttuuriministeriö.

Nussbaum, Martha Craven 2011: *Creating capabilities. The human development approach*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press.

Stiglitz, Joseph E. & Amartya Sen & Jean-Paul Fitoussi 2010: *Mismeasuring our lives: why GDP doesn't add up. The report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. New York: New Press.